

ગરવી ગુજરાતી

દ્વિતીય/તૃતીય (સંપૂર્ણ)

ધોરણ-દસમું

૧૦

ભારતનું સંવિધાન

ભાગ ૪ ક

નાગરિકોના મૂળભૂત કર્તવ્યો

અનુચ્છેદ ૫૧ ક

મૂળભૂત કર્તવ્ય - ભારતના પ્રત્યેક નાગરિકનું એ કર્તવ્ય છે કે તેણે -

- (ક) દરેક નાગરિકે સંવિધાનનું પાલન કરવું. સંવિધાનના આદર્શો, રાષ્ટ્રધ્વજ અને રાષ્ટ્રગીતનો આદર કરવો.
- (ખ) સ્વાતંત્ર્ય ચળવળની પ્રેરણા આપનારા આદર્શોનું પાલન કરવું.
- (ગ) દેશના સાર્વભૌમત્વ, એકતા અને અખંડતા સુરક્ષિત રાખવા પ્રયત્નશીલ રહેવું.
- (ઘ) આપણા દેશનું રક્ષણ કરવું, દેશની સેવા કરવી.
- (ડ) દરેક પ્રકારના ભેદભાવને ભૂલીને એકતા અને બંધુત્વની ભાવના વિકસાવવી. સ્ત્રીઓના સન્માનને ઠેસ પહોંચાડનારી પ્રથાઓનો ત્યાગ કરવો.
- (ચ) આપણી સંમિશ્ર સંસ્કૃતિના વારસાનું જતન કરવું.
- (છ) નૈસર્ગિક પર્યાવરણનું જતન કરવું. સજીવ પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયાભાવ રાખવો.
- (જ) વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિ, માનવતાવાદ અને જિજ્ઞાસાવૃત્તિ કેળવવી.
- (ઝ) સાર્વજનિક માલમત્તાનું જતન કરવું. હિંસાનો ત્યાગ કરવો.
- (ઞ) દેશની ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ માટે વ્યક્તિગત તેમજ સામૂહિક કાર્યમાં ઉત્તમતા-શ્રેષ્ઠતાનું સ્તર જાળવી રાખવાનો પ્રયત્ન કરવો.
- (ટ) ૬થી ૧૪ વય જૂથના બાળકોને તેમના વાલીએ શિક્ષણની તક પૂરી પાડવી.

શાસન નિર્ણય ક્રમાંક : અભ્યાસ - 2116/(પ્ર.ક.43/16) એસડી-4 દિનાંક 25-4-2016 અન્વયે સ્થાપિત થયેલ સમન્વય સમિતિની દિનાંક 29-12-2017 રોજની બેઠકમાં આ પાઠ્યપુસ્તક નિર્ધારિત કરવાની માન્યતા આપવામાં આવી છે.

ગુજરાતી દ્વિતીય/તૃતીય (સંપૂર્ણ) ગરવી ગુજરાતી

ધોરણ-દસમું

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે - 411 004.

તમારાં સ્માર્ટફોનમાં DIKSHA APP દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકનાં પહેલા પાનાં પરના Q.R. Codeથી ડિજિટલ પાઠ્યપુસ્તક અને દરેક પાઠમાં આપેલા Q.R. Codeથી તે સંબંધિત પાઠનાં અધ્યયન-અધ્યાપન માટે ઉપયોગી દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાહિત્ય ઉપલબ્ધ થશે.

6KZPHZ

પ્રથમાવૃત્તિ : ૨૦૧૮

પુનર્મુદ્રણ : ૨૦૨૧

© મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે ૪૧૧ ૦૦૪.

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ પાસે આ પુસ્તકના બધા હક્ક રહેશે. આ પુસ્તકનો કોઈપણ ભાગ સંચાલક, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળની લેખિત પરવાનગી વગર છાપી શકાશે નહિ.

ગુજરાતી ભાષા સમિતિ સદસ્ય :	સુશ્રી કલ્પના મહેતા, અધ્યક્ષ ડૉ. મધુ સંપટ શ્રીમતી ભગવતી પંડ્યા શ્રીમતી પ્રતિમા પંડ્યા
ગુજરાતી અભ્યાસ જૂથ :	સુશ્રી ઇલા શુક્લ શ્રીમતી સ્મિતા દવે શ્રીમતી જ્યોતિ બખ્ખર
નિમંત્રિત :	શ્રી. પ્રફુલ આર. શાહ શ્રીમતી જનક દાવડા શ્રીમતી હીના લિલાણી શ્રીમતી વંદના પંચાલ શ્રીમતી જિજ્ઞા કાપડિઆ શ્રીમતી મંજરી ગુમાસ્તે શ્રીમતી ઉર્મિલા શાહ શ્રીમતી ધર્મિકા ધીરેન દોશી શ્રી. ધીરેન મનસુખલાલ દોશી
સદસ્ય-સંયોજક :	શ્રીમતી કેતકી નિતેશ જાની

સંયોજન પ્રમુખ : શ્રીમતી કેતકી નિતેશ જાની
વિશેષાધિકારી, ગુજરાતી વિભાગ
પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, પુણે -૦૪.

નિર્મિતિ :	શ્રી. સચ્ચિદાનંદ આફળે મુખ્ય નિર્મિતિ અધિકારી શ્રી. રાજેન્દ્ર ચિંદરકર નિર્મિતિ અધિકારી શ્રી. રાજેન્દ્ર પાંડોસકર સહાયક નિર્મિતિ અધિકારી
મુખપૃષ્ઠ અને ચિત્ર :	શ્રી સંજય પટેલ
અક્ષરોંકન :	સમર્થ ગ્રાફિક્સ, ૫૨૨, નારાયણ પેઠ, પુણે-૩૦.
કાગળ :	70 GSM Creamwove
મુદ્રણાદેશ :	
મુદ્રક :	

પ્રકાશક : શ્રી. વિવેક ગોસાવી, નિયંત્રક
પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ મંડળ,
પ્રભાદેવી, મુંબઈ - ૨૫.

પ્રસ્તાવના

પ્રિય વિદ્યાર્થી મિત્રો,

ઘોરણ - ૧૦માં આપનું સ્વાગત છે. 'ગરવી ગુજરાતી' આપના હાથમાં મૂકતા અમને અત્યંત આનંદ થાય છે.

મિત્રો, દ્વિતીય/તૃતીય ભાષા (સંપૂર્ણ) અંતર્ગત તમારે ગુજરાતીના આ પુસ્તકનો અભ્યાસ કરવાનો છે. પાઠ્યપુસ્તકમાંનું સરળ વ્યાકરણ અને કૃતિયુક્ત સ્વાધ્યાયો તમારી ભાષા સમૃદ્ધિમાં વધારો કરશે.

શ્રમપ્રતિષ્ઠા, વિપરિત પરિસ્થિતિનો સામનો, પર્યાવરણનું સંવર્ધન, પ્રકૃતિ તત્ત્વો પ્રત્યે અહોભાવ, સકારાત્મક દષ્ટિકોણ, માતૃપ્રેમ, દેશપ્રેમ, હસ્તકલા, હાસ્યકલા, સંવેદનશીલતા, વાચનપ્રેરણા, ભણતરનું મહત્ત્વ, આધુનિક તંત્રજ્ઞાન જેવા મૂલ્યો સાંકળી લેતા પાઠ/કાવ્યો અહીં સમાવિષ્ટ કરી લીધા છે. જેનાથી તમે સામાજિક જવાબદારી, નૈતિક જવાબદારી સહજ રીતે પાર પાડી શકશો.

ભાષિક સમજ અંતર્ગત સરળ પદ્ધતિથી આપેલું વ્યાકરણ તમારા ભાષાભ્યાસને વધુ દૃઢ બનાવશે. શબ્દોના અર્થ, જોડશબ્દ, સહસંબંધ તમને 'શબ્દકોશ' તરફ વાળશે... વિશેષવાચન દ્વારા તમારી વાચનકળા ખીલશે અને લેખન કૌશલ્ય દ્વારા તમારી લેખનરૂચિ વધશે. પ્રસ્તુત પાઠ્યપુસ્તક તમારા મૂળભૂત કૌશલ્યો વિકસાવવામાં સહાયભૂત બનશે એટલું જ નહિ, પણ પરીક્ષામાં ઉત્તમ ગુણ મેળવવા માટે પણ ઉપયોગી બની રહેશે.

પાઠ્યપુસ્તક અને આધુનિક તંત્રજ્ઞાનનો તાલમેળ તમે બેસાડી શકો છો. પાઠ્યપુસ્તકના અધ્યયન બાદ અપેક્ષિત ક્ષમતાઓ તમે મેળવશો એવી ખાતરી છે. પુસ્તકમાંના પ્રકલ્પો તમારી કલ્પનાશક્તિને વેગ આપશે. Q.R. Code દ્વારા દરેક કૃતિ સંબંધી વધુ માહિતી માટે દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાહિત્ય ઉપલબ્ધ થશે, જે અભ્યાસ માટે ચોક્કસ ઉપયોગી હશે. આપના જીવનની મહત્ત્વની એવી ઘોરણ - ૧૦ ની પરીક્ષા ઉત્તમ રીતે પાસ કરો એ જ અંતરની શુભેચ્છા !! આપના સૂચનો અને પ્રતિભાવોનું સ્વાગત છે.

પુણે

દિનાંક : ૧૮ માર્ચ ૨૦૧૮, ગુડી પડવો

(ડૉ. સુનિલ મગર)

ભારતીય સૌર દિનાંક :

૨૭ ફાગણ, ૧૯૩૯

સંચાલક

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય પાઠ્યપુસ્તક નિર્મિતિ
અને અભ્યાસક્રમ સંશોધન મંડળ, પુણે.

ભારતનું સંવિધાન

આમુખ

અમે ભારતના લોકો ભારતને એક સાર્વભૌમ સમાજવાદી
બિનસાંપ્રદાયિક લોકતંત્રાત્મક પ્રજાસત્તાક તરીકે સંસ્થાપિત
કરવાનો

તથા તેના સર્વ નાગરિકોને :

સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીયન્યાય
વિચાર, અભિવ્યક્તિ, માન્યતા,
ધર્મ અને ઉપાસનાનીસ્વતંત્રતા
દરજા અને તકનીસમાનતા
પ્રાપ્ત થાય તેમ કરવાનો

અને તેઓ સર્વમાં

વ્યક્તિનું ગૌરવ અને રાષ્ટ્રની

એકતા અને અખંડતા સુદૃઢ કરે એવીબંધુતા
વિકસાવવાનો

ગંભીરતાપૂર્વક સંકલ્પ કરીને

અમારી સંવિધાનસભામાં ૨૬ નવેમ્બર, ૧૯૪૯ના રોજ
આથી આ સંવિધાન અપનાવી, તેને અધિનિયમિત કરી
અમને પોતાને અર્પિત કરીએ છીએ.

રાષ્ટ્રગીત

જનગણમન - અધિનાયક જય હે

ભારત - ભાગ્યવિધાતા.

પંજાબ, સિંધુ, ગુજરાત, મરાઠા,

દ્રાવિડ, ઉત્કલ, બંગ,

વિંધ્ય, હિમાચલ, યમુના, ગંગા,

ઉચ્છલ જલધિતરંગ,

તવ શુભ નામે જાગે, તવ શુભ આશિષ માગે,

ગાહે તવ જયગાથા.

જનગણ મંગલદાયક જય હે,

ભારત - ભાગ્યવિધાતા.

જય હે, જય હે, જય હે,

જય જય જય, જય હે.

પ્રતિજ્ઞા

ભારત મારો દેશ છે. બધા ભારતીયો મારાં
ભાઈબહેન છે.

હું મારા દેશને ચાહું છું અને તેના સમૃદ્ધ
અને વૈવિધ્યપૂર્ણ વારસાનો મને ગર્વ છે. હું
સદાય તેને લાયક બનવા પ્રયત્ન કરીશ.

હું મારાં માતાપિતા, શિક્ષકો અને વડીલો
પ્રત્યે આદર રાખીશ અને દરેક જણ સાથે
સભ્યતાથી વર્તીશ.

હું મારા દેશ અને દેશબાંધવો પ્રત્યે
વફાદારી રાખવાની પ્રતિજ્ઞા લઉં છું. તેમનાં
કલ્યાણ અને સમૃદ્ધિમાં જ મારું સુખ સમાયેલું
છે.

અપેક્ષિત અધ્યયન ક્ષમતા

ક્ષેત્રો	અપેક્ષિત ક્ષમતા
૧. શ્રવણ	- પ્રસાર માધ્યમ દ્વારા પ્રસારિત થતા સમાચાર, ચર્ચા, સંવાદ વગેરે સમજાપૂર્વક સાંભળે. - સાર્વજનિક સ્થળોની સૂચના સમજાણપૂર્વક સાંભળે. - શાળા-ઘર-પરિસરમાં થતા અનૌપચારિક સંભાષણ સાંભળે અને સમજે. - ગીત, કવિતા, વાર્તા તથા પ્રાસંગિક સંવાદો સાંભળે અને માણે. - કવિતાને લય-તાલ સાથે વાંચે, સાંભળે, સમજે અને માણે. - સમૂહગીત, કાવ્ય, ભાષણ તથા અન્ય વિવિધ સાહિત્ય પ્રકારના ધ્વનિને સાંભળીને ઓળખે.
૨. ભાષણ-સંભાષણ	- ગીતો, કવિતા, પ્રાર્થના યોગ્ય આરોહ-અવરોહ અને સૂર-તાલ સાથે ઉત્સાહથી ગાય. - વિવિધ સાહિત્ય પ્રકારની સમજાણપૂર્વક રજૂઆત કરે. - ઉચ્ચાર શુદ્ધિ અને સ્પષ્ટતાને ધ્યાનમાં રાખી પ્રસંગ અને વિષયાનુરૂપ પોતાના વિચારો અન્યો સમક્ષ રજૂ કરે. - વિવિધ કાર્યક્રમના નિયોજન સમયે સ્વાગત પ્રવચન, સંચાલન, આભારવિધિ વગેરે દ્વારા સહભાગી બને. - શાળામાં આયોજિત વિવિધ કાર્યક્રમોમાં પ્રભાવીપણે, આત્મવિશ્વાસપૂર્વક ભાષણ, સંભાષણ રજૂ કરે. - વિવિધ સાહિત્યપ્રકારના માધ્યમથી પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરે.
૩. વાંચન	- પાઠ્યપુસ્તક અને ઈતર સાહિત્યનું સમજાપૂર્વક અર્થસભર પ્રકટ અને મૂક વાંચન કરે. - વિરામ ચિહ્નોને ધ્યાનમાં રાખી યોગ્ય આરોહ-અવરોહ સાથે અર્થપૂર્ણ પ્રકટ વાંચન કરે. - સાહિત્યના વિવિધ સ્વરૂપો સમજાપૂર્વક વાંચે અને તેનો આસ્વાદ માણે. - વાંચન દ્વારા કોઈપણ લેખનનો મધ્યવર્તી વિચાર, સારાંશ અને કથાવસ્તુને સમજે. - કોઠામાં આપેલા સંકેતો અને સૂચક શબ્દો વાંચી આપેલી સૂચના સમજે. - સાર્વજનિક સ્થળો પર લખાયેલી સૂચના વાંચે અને તેનો યોગ્ય અમલ કરે.
૪. લેખન	- શ્રુતલેખન કરતી વખતે શુદ્ધલેખનના નિયમોનું ચુસ્તપણે પાલન કરે. - શ્રવણ અને વાંચન દ્વારા આત્મસાત કરેલી ભાષાને પોતાના શબ્દોમાં લખીને અભિવ્યક્ત કરી શકે. - આપેલ વિષયમાં પોતાની કલ્પના ઉમેરીને વિસ્તારપૂર્વક લખી શકે. - કહેવત, રૂઢિપ્રયોગ, શબ્દસમૂહ, સુભાષિત વગેરેનો ઉપયોગ કરી પ્રભાવી અને અલંકારિક લેખન કરી શકે. - કોઈપણ પ્રસંગ કે ઘટનાને આધારે પાયાભૂત વિચાર કરીને તે બાબત લેખન કરી શકે. - પ્રસંગ, કાર્યક્રમ, ઘટના વગેરેનું અહેવાલ લેખન કરી શકે.
૫. અધ્યયન કૌશલ્ય (આકલન)	- સંદર્ભગ્રંથ અને શબ્દકોશનો ઉપયોગ કરતાં આવડે. - આપેલા વિષય માટે મુદ્દાસર સ્વમત સ્પષ્ટ કરતાં આવડે. - વિવિધ કાર્યક્રમોનો અહેવાલ તૈયાર કરી શકે. - પોતાની અને અન્ય ભાષાની કહેવતો અને રૂઢિપ્રયોગોની યાદી બનાવી તેનું વિષય તથા અર્થાનુસાર વર્ગીકરણ કરે. - ઓન-લાઈન અરજી કરવી, વિવિધ બિલની ચૂકવણી કરવી વગેરે સુવિધાનો ઉપયોગ કરતાં શીખે. - પ્રસાર માધ્યમોનો જવાબદારીપૂર્વક યોગ્ય ઉપયોગ કરવા બાબત સન્નગ બને. - કમ્પ્યુટર દ્વારા ઉપલબ્ધ સાહિત્યનો ઉપયોગ કરતી વખતે સંબંધિત વ્યક્તિ કે સંસ્થાના હક્કોનું ઉલ્લંઘન ન થાય તેની તકેદારી રાખવામાં આવે. - પ્રસારમાધ્યમ/કમ્પ્યુટર વગેરે દ્વારા ઉપલબ્ધ કલાકૃતિનો આસ્વાદ માણતા અને તેની સમીક્ષા કરતાં આવડે. - કમ્પ્યુટર, ઇન્ટરનેટ વગેરેની મદદથી ભાષાંતર કરતાં આવડે. - વિવિધ સામાજિક સમસ્યા બાબત થનાર ચર્ચામાં સહભાગી થઈને પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરતા આવડે. - કોઈપણ પ્રસંગની ઘટનાઓનો યોગ્ય ક્રમ જાણે અને જાળવે.
૬. ભાષિક સમજ (ભાષાભ્યાસ)	- ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા, સજ્જવારોપણ અલંકાર ઓળખતા આવડે અને તેનો લેખનમાં ઉપયોગ કરે. - વિરામચિહ્નો ઓળખે અને તેનો ઉપયોગ કરતાં શીખે. - સાહિત્યમાં નવરસ ઓળખે, માણે અને તેનો લેખનમાં ઉપયોગ કરતા આવડે. - શુદ્ધલેખનના નિયમોનું લેખનમાં પાલન કરે. - ધોરણ ૧થી ૯માં શીખી ગયેલા વ્યાકરણનો ઉપયોગ કરે.

અનુક્રમણિકા

પદ્ય વિભાગ

ક્રમ	કવિતા/પાઠનું નામ	કવિ/લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ કં.	અપેક્ષિત પીરિયડ
૧.	પરથમ પરણામ મારા ★ લેખન કૌશલ્ય	રામનારાયણ પાઠક	૦૧ ૦૪	૬
૨.	ચાલો, ઊઠો ! ★ લેખન કૌશલ્ય	અરદેશર ખબરદાર	૦૫ ૦૭	૬
૩.	રસ્તો કરી જવાના ★ લેખન કૌશલ્ય	અમૃત 'ઘાયલ'	૦૮ ૧૦	૬
૪.	આધુનિક અરણ્ય ★ લેખન કૌશલ્ય	નિરંજન ભગત	૧૧ ૧૪	૬
૫.	સૈયર હું તો... ★ વિશેષ વાંચન - સૂના સરવરિયાને કાંઠે	જયા મહેતા અવિનાશ વ્યાસ	૧૫ ૧૮	૬ ૨
૬.	કેવળ પ્રેમ, પ્રેમ ને પ્રેમ ★ વિશેષ વાંચન - માણેકડું	મુકેશ જોશી વિનોદ અધ્વર્યુ	૧૯ ૨૨	૬ ૨
૭.	હે મુજ માતૃભૂમિ ! ★ વિશેષ વાંચન - અમે તો વસુંધરાના વીર	ફકીર મહંમદ મન્સૂરી જન્મશંકર મહાશંકર બૂચ	૨૩ ૨૬	૬ ૨

ગદ્ય વિભાગ

૧.	જૂના મહારાષ્ટ્રની ખંડેર રાજધાની ★ વિશેષ વાંચન - પાટણનું પટોળું	કાકાસાહેબ કાલેલકર સંકલિત	૨૭ ૩૨	૮ ૨
૨.	લોહીની સગાઈ ★ લેખન કૌશલ્ય	ઈશ્વર પેટલીકર	૩૪ ૪૪	૮
૩.	ટેકો ★ વિશેષ વાંચન - માવજતનો મંતર	ડૉ. આઈ.કે.વીજળીવાળા દોલતભાઈ દેસાઈ	૪૫ ૫૦	૮ ૨
૪.	ઘેર બેઠા રજાની મજા માણવાના નુસખાઓ (સ્ટેકેશન) ★ વિશેષ વાંચન - સ્કાઉટ અંગે થોડું જાણો	જય વસાવડા સંકલિત	૫૨ ૫૮	૮ ૨
૫.	આળસ ★ લેખન કૌશલ્ય	રતિલાલ બોરીસાગર	૫૯ ૬૪	૮
૬.	ગુગલી ગૂગલની ★ વિશેષ વાંચન - ગૂગલની આપ-લે	હર્ષલ પુષ્કર્ણા હર્ષલ પુષ્કર્ણા	૬૫ ૭૩	૮ ૨
૭.	કાલુ અને ગુફી ★ વિશેષ વાંચન - બાળકની બુદ્ધિ	રામ મોરી સંકલિત	૭૫ ૮૦	૮ ૨
●	લેખન કૌશલ્ય માટે માર્ગદર્શક સ્તંભ		૮૨	